

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra psychologie**

Sociální psychologie a psychologie práce

**Vliv bilingvismu na prosociální chování žáků 2. stupně
ZŠ**

Autoreferát disertační práce

Autor: Hana Tomášková, MSc.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.

Praha rok 2024

1. Úvod

Vzhledem k rostoucí globalizované a multikulturní společnosti, rozvíjející se také v České republice, je stále důležitější schopnost komunikovat více než jedním jazykem. Zároveň neustále roste počet dětí, které se začínají učit druhý jazyk od útlého věku, a to ať už v rámci multilingvální společnosti, ve které vyrůstají, bilingvní rodiny či jeslí/školky s bilingvním vzdělávacím systémem, kterou navštěvuje (Park, O'Toole, & Katsiaficas, 2017). Je všeobecně známo, že tato zkušenost může mít dopad na neurokognitivní vývoj dítěte (Bialystok, 2008; Bialystok, 2017). Dominantní sférou v oblasti výzkumu bilingvismu byla možná výhoda u bilingvních jedinců při zpracovávání úkolů vyžadujících exekutivní fungování, v nichž byli rychlejší než jejich monolingvní vrstevníci (Bialystok, Barac, Blaye, & Poulin-Dubois, 2010; Carlson & Meltzoff, 2008; Yang, Yang, & Lust, 2011). Méně pozornosti se věnuje vlivům bilingvismu na sociální kognici, konkrétně prosociální chování. Proto jsem, na základě důkladné rešerše a zmapování současně zkoumaných jevů v oblasti bilingvismu, téma disertační práce zaměřila na *Vliv bilingvismu na prosociální chování žáků 2. stupně ZŠ*.

2. Teoretická východiska

Teoretická východiska vytvářejí zázemí pro výzkumnou část projektu a zároveň vymezují konkrétní teoretické rámce, ze kterých současný výzkum vychází.

2.1. Charakteristika akvizice jazyka v multilingválním prostředí

Kapitola popisuje v pěti podkapitolách způsob, jakým probíhá akvizice jazyka v multilingválním prostředí. První podkapitola je věnována vývoji lingvistických systémů při akvizici dvou a více jazyků. V rámci této podkapitoly jsou popisovány klíčové teorie a hypotézy týkající se způsobu, jakým se vytváří lingvistické systémy. Mezi klíčové body patří hypotéza o jednotném jazykovém systému (Volterra & Taeschner, 1978) a teorie duální korelace (MacSwan, 2017), které ve výzkumu v oblasti psycholingvistiky panují. Druhá podkapitola popisuje způsob, jakým fungují tzv. mezijazykové vlivy, které mohou mít dopad na jazykovou dominanci, které je věnována třetí podkapitola. Čtvrtá podkapitola se zaměřuje na kvantitu jazykového vstupu a poslední podkapitola popisuje kvalitu jazykového vstupu. Avšak způsob, jakým probíhá akvizice jazyka v multilingválním prostředí je dodnes diskutabilní. V celé kapitole je bráno v potaz to, že jazyky jsou při akvizici úzce propojeny a mohou se dynamicky ovlivňovat v průběhu celého života.

2.2. Charakteristika bilingvního jedince

Kapitola podává hlubší informace o tom, kdo je považován za bilingvního jedince a jaké metody se využívají pro vyhodnocení, nakolik je jedinec bilingvní či vícejazyčný.

Opakovaně se v kapitole uvádí, že bilingvismus se nedá lehce kategorizovat, jelikož i monolingvní jedinci mohou být vystaveni dalším jazykům kromě svého mateřského jazyka. To má následně implikace pro výzkum dané problematiky. V kapitole jsou předloženy proměnné, které je nutné brát v potaz pro dostatečné odlišení a kategorizaci bilingvních osob. Mezi klíčové autory patří Grosjean (2013), který popisuje existující kategorie bilingvních osob, které byly doposud ve výzkumech používány.

2.3. Code-switching a jeho vliv na anatomii a funkci mozku

Kapitola představuje termín code-switching, jehož význam spočívá ve schopnosti „přepínat“ mezi dvěma či více jazyky. V rámci této kapitoly jsou reportovány výsledky studií, ve kterých byly využity zobrazovací metody, jako je např. magnetická resonance, které uvedly, že existuje interakce mezi procesem známým jako code-switching a alterací mozku na úrovni anatomie. To může ovlivnit jeho fungování. V současné kapitole je také reportována evidence, která znázorňuje vývoj mozku a nervové aktivity u monolingvních a dvoj/vícejazyčných osob.

2.4. Bilingvní výhoda

Kapitola o bilingvní výhodě, což je úvaha o tom, že bilingvní jedinci mohou dosahovat v určitých oblastech lepších výsledků než jejich monolingvní vrstevníci (Bialystok, Craik, & Luk, 2012; Bialystok, Craik, Green, & Gollan, 2009), je rozdělena do dvou podkapitol. První podkapitola je věnována výzkumům, ve kterých byla vypořádána bilingvní výhoda v projevech exekutivních funkcí. Druhá podkapitola popisuje novější výzkumy, které se začaly zaměřovat na možnou bilingvní výhodu v psychosociálním fungování.

2.5. Konfirmační zkreslení a selektivní hlášení

V návaznosti na předešlou kapitolu popisující bilingvní výhodu jsou v této kapitole naopak reportovány studie a výzkumy, které zpochybňují bilingvní výhodu. Mezi hlavní výzkumníky, kteří ve svém výzkumu tento jev relativizovali, patří Paap a Greenberg (2013). Ve svých výzkumech nepodpořili bilingvní výhodu. V kapitole jsou zmíněny také další studie, ve kterých byly publikovány nulové výsledky, a to až z 80 %.

2.6. Výběr a srovnávání cílových skupin

Tato kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol a pojednává o v současné době nejběžnějších způsobech výběru výzkumného vzorku do výzkumu v oblasti bi/multilingvismu a následném srovnávání cílových skupin. Nežádoucí proměnné ovlivňující výzkum v oblasti bilingvismu, jako jsou kultura, socioekonomický status a jazyková historie, jsou popsány v první, druhé a třetí podkapitole. Ve čtvrté podkapitole jsou zmíněny úvahy, zda je možné mít kontrolu nad všemi nežádoucími proměnnými.

2.7. Vývoj prosociálního chování od dětství až po ranou adolescenci

Poslední kapitola teoretické části představuje vývoj sociální kognice a prosociálního chování od dětství až do rané adolescence. V rámci kapitoly jsou mimo jiné reportovány studie, které popisují faktory, jež mohou ovlivnit vývoj prosociálního chování, včetně studií, mezi kterými byly vyzorovány rozdílnosti ve výsledcích.

2.8. Empirická část

Současný výzkumný projekt navazuje na dosavadní poznatky z oblasti bilingvismu a sociální kognice, konkrétně prosociální tendence, které se zaměřovaly primárně buď na děti ve věkovém rozmezí 4 až 8 let (Fan, Liberman, Keysar, & Kinzler, 2015; Greenberg, Bellana, & Bialystok, 2013) nebo na dospělé jedince, u nichž bylo věkové rozmezí 19 až 40 let (Moberg, 2019). Žádné ze současných studií se ovšem nezaměřily na dospívající jedince, u nichž je prefrontální kortex, v němž jsou lokalizovány exekutivní, sociální a emoční funkce, v raném dospívání obzvláště tvárný a citlivý na environmentální prostředí, ve kterém se daný jedinec nachází (Sydnor et al., 2023). Zároveň dosavadní výzkumy byly provedeny v experimentálním prostředí pouze pomocí jedné metody testování, např. sebeposuzovací škály, což snižuje objektivitu výzkumu ve srovnání s využitím kombinace metod. Proto cílem současného výzkumu je zjistit, zda může v tomto věku prevalovat bilingvní výhoda a zda plynule bilingvní adolescenti mají větší prosociální tendence než jejich monolingvní vrstevníci.

3. Výzkumný projekt – metodologie a výsledky

Tato část disertační práce představuje cíle výzkumu, popisuje metodologii, shrnuje a analyzuje výsledky. Je rozdělena do šesti podkapitol (tj. 1. Cíle výzkumu; 2. Výzkumné předpoklady; 3. Participanti; 4. Výzkumné metody; 5. Časový plán a průběh výzkumu; 6. Výsledky).

3.1. Cíle výzkumu

Cílem současného výzkumu bylo zjistit, zda má akvizice dvou a více jazyků vliv na sociální kognici dospívajících ve věku 11 až 15 let, a to konkrétně jejich prosociální tendence.

3.2. Výzkumné předpoklady

Na základě dosavadních teoretických poznatků a závěrů prezentovaných výzkumných studií je předpokládáno, že plynule bilingvní jedinci ve věku rané adolescence (tj. žáci 2. stupně ZŠ) budou mít vyšší prosociální tendence v porovnání se svými monolingvními vrstevníky. V současném výzkumu byly tedy stanovené následující hypotézy:

- Bilingvní participanti budou mít vyšší skóre v dispozičních prosociálních tendencích než jejich monolingvní vrstevníci.
- Bilingvní participanti budou mít vyšší skóre ve vícerozměrné empatii než jejich monolingvní participanti.
- Bilingvní participanti budou rychlejší v prosociálním chování, které bude měřeno pomocí reakčního času ve 3D simulaci.

3.3. Participanti

Výzkumný vzorek tvořilo 64 žáků ($N = 34$ monolingvních, $M_{\text{věk}} = 12.9$, $SD = 1.12$, 17 dívek a 17 chlapců); $N = 30$ bilingvních, $M_{\text{věk}} = 13.1$, $SD = 1.21$, 13 dívek a 17 chlapců), kteří navštěvovali základní školy s českým nebo bilingvním vzdělávacím systémem. Součástí výzkumného vzorku byly pouze česky hovořící monolingvní participanti a bilingvní participanti, jež střídavě používali alespoň dva jazyky. Základní školy pouze s českým a bilingvním vzděláváním byly zvoleny záměrně, a to z důvodu zajištění souladných sociodemografických faktorů mezi participanty. S ohledem na experimentální skupinu, provádění daného výzkumu v bilingvních vzdělávacích strukturách zajistilo, že participanti v experimentální skupině byli vystaveni tzv. bilingvnímu prostředí v maximální možné míře. Výzkumný soubor bilingvních participantů tvořili žáci, kteří pocházeli jak z monolingvních, tak bilingvních či multilingvních rodin a zároveň navštěvovali školy s bilingvním vzdělávacím systémem. Součástí bilingvního souboru byli pouze ti žáci, kteří byli dle níže uvedených nástrojů (tj. BPVS III., Dunn, Dunn, Whetton, & Burley, 1997; LEQ, Cattani et al., 2014) vyhodnoceni jako plynule hovořící alespoň ve dvou jazycích.

Výzkumný soubor tvořili bilingvní žáci ($n = 14$), trilingvní žáci ($n = 14$) a dále žáci, kteří byli vystaveni čtyřem jazykům ($n = 2$). Žáci byli kromě anglického jazyka dále vystaveni následujícím jazykům: český jazyk ($n = 26$), japonština ($n = 2$), korejština ($n = 1$), mandarínština ($n = 1$), ruština ($n = 1$), kazaština ($n = 1$), slovenština ($n = 3$), němčina ($n = 4$), francouzština ($n = 2$), holandština ($n = 1$), španělština ($n = 5$).

3.4. Výzkumné metody

Sociodemografické údaje. Pro zmapování sociodemografických faktorů byl rodičům/zákonným zástupcům zaslán dotazník skrze Google Forms, v rámci kterého byli dotazováni na místo a datum narození dítěte, sourozence a informace ohledně toho, zda dítě žilo v zahraničí. Pokud rodiče/zákonní zástupci odpověděli ano, byli poté dále pomocí otevřených otázek dotazováni na to, kolik let dítě strávilo v zahraničí a jakým jazykům bylo vystaveno. Zároveň byla zjišťována úroveň vzdělání obou rodičů/zákonných zástupců a profese. Součástí dotazníku byly také otázky týkající se opožděného vývoje dítěte, včetně potenciálních smyslových problémů.

Jazyková historie a bilingvní plynulost. Pro zmapování míry, do jaké byli participanti vystaveni dvěma a více jazykům, byla participantům administrována škála *British Picture Vocabulary Scale III*. (BPVS III.) (Dunn et al., 1997). Škála BPVS III. byla administrována výzkumníkem, který byl proškolen nástroj užívat a řádně administrovat. To umožnilo zjistit míru bilingvní plynulosti u respondentů, u nichž byl anglický jazyk považován na základě výpovědi rodičů/zákonných zástupců za druhý jazyk. Dále byl rodičům či zákonným zástupcům zaslán dotazník *Language Exposure Questionnaire* (LEQ) (Cattani, et al., 2014) v podobě Google Forms. Na základě těchto dvou nástrojů byla následně vyhodnocena míra, do jaké byli bilingvní participanti vystaveni bilingvnímu prostředí od útlého věku.

3.5. Časový plán a průběh výzkumu

Před zahájením výzkumu bylo nutné udělat zpětný překlad dotazníku Interpersonal Reactivity Index (IRI) a Dispositional Positive Emotions Scale (DPES) z anglického jazyka do českého jazyka, aby tento dotazník mohl být administrován monolingvním participantům hovořícím česky. Zpětný překlad byl proveden ve spolupráci se stážisty, kteří měli úroveň anglického jazyka alespoň B2. Zároveň bylo potřeba absolvovat výcvik v administraci nástroje *British Picture Vocabulary Scale III*. Nejvíce plánování vyžadovala koupě holografického nástroje a příprava 3D simulace. Oba materiály byly

financované ze zdrojů SVV-ADAKIN. Scénář prezentované scény byl inspirován studií od Gillath, McCall, Shaver a Blascovich (2008), kteří sledovali, zda projev prosociálních tendencí je souměrný jak v reálném okamžiku, tak ve virtuální realitě (VR). 3D scéna byla vytvořena ve spolupráci se SmarterInstruments s.r.o., a to skrze pořízení dvaceti hologramů a pěti 4D videí. Scéna byla participantům prezentována prostřednictvím holografického displeje, na kterém byla 3D simulace projektována.

Samotný sběr dat byl zahájen v únoru roku 2023. Sběr dat probíhal ve školách, které žáci navštěvovali. Vedení škol byl zaslán informativní e-mail se stručným popisem výzkumu a jeho průběhu. V případě, že vedení škol projevilo zájem se do studie zapojit, tak byl rodičům zaslán skrze třídní učitele e-mail s informovaným souhlasem a odkazem na dotazník týkající se sociodemografických údajů a jazykové historie dítěte. Na základě počtu vyplněných informovaných souhlasů byl s vedením škol domluven termín, kdy proběhne sběr dat v jejich škole. Sběr dat probíhal ve sborově či ve volné třídě. Žáci byli přivedeni jedním ze zaměstnanců školy ve skupině v maximálním počtu 8 žáků. Všichni žáci vyplnili souběžně sebesuzovací dotazníky (tj. IRI a DPES) a byli otestováni na znalosti jejich anglického jazyka pomocí BPVS III. Měření reakčního času pomocí 3D simulace se žáci účastnili jednotlivě. Reakční čas byl měřen pomocí pořízení video footage pohybu ruky dítěte a dotyku displeje. Sběr dat byl ukončen v květnu roku 2024.

3.6. Výsledky

Data byla zpracována pomocí Statistical Package for Social Sciences (SPSS) a Jamovi. Pro zpracování sociodemografických údajů a informací týkající se jazykové historie dítěte a bilingvní plynulosti byla použita deskriptivní statistika. Pro vyhodnocení vlivu vícejazyčnosti na dispoziční prosociální tendence a prosociální chování, které bylo měřeno pomocí reakčního času, byla použita deskriptivní statistika a Welchův test. Pro vyhodnocení vlivu vícejazyčnosti na vícerozměrnou empatii byla použita deskriptivní statistika a jednofaktorová analýza rozptylu.

Ačkoliv v dotazníkovém šetření (tj. IRI a DPES) nebyl mezi skupinami nalezen žádný signifikantní rozdíl, bilingvní participanté byli rychlejší než jejich monolingvní vrstevníci v prosociálním chování, které bylo hodnoceno pomocí měření reakčního času. Lze tedy usoudit, že měření reakčního času zřejmě poskytlo přesnější data než sebehodnotící dotazníky, v nichž se zjevně jedna skupina nadhodnocovala, nebo druhá

podhodnocovala.

4. Diskuse

Výsledky jsou diskutovány v souvislosti s testovacími metodami, které byly doposud využity ve výzkumech a kontextem 3D simulace. Následně jsou popsány implikace pro budoucí výzkum a výhody i limity současné studie.

4.1. Testovací metody

Současné výsledky jsou spojovány s výzkumy, které potvrdily, že metody testování, které snímají behaviorální chování pomocí např. reakčního času, jsou totožné s reakcí v reálném světě (Gueguen & De Gail, 2003; Pan, Liu, Li, & Wang, 2015). Zároveň jsou popsány tradiční metody testování, jako jsou průřezová šetření, které se doposud využívají ve výzkumu v oblasti bilingvismu. Je však zdůrazněno, že tato šetření jsou náchylná ke zkresleným odpovědím (Awan, Esteve, & Witteloostuijn, 2020). Na základě výsledků a dostupné evidence je indikováno, že reakční čas může být objektivnějším měřítkem pro vyhodnocování sociální interakce.

4.2. Kontext 3D simulace

Kromě testovacích metod, které mohou poskytnout rozdílné informace, byl zároveň brán v potaz kontext, ve kterém se prosociální chování měřilo v současné studii. V rámci tohoto tématu bylo referováno k vývoji prosociálního chování u dětí a adolescentů, včetně kulturní rozmanitosti, která má vliv na tvarování sociálních norem ve společnosti (House et al., 2020), což v důsledku také ovlivňuje schopnost se socializovat v každém osvojeném jazyce (Duff, 2011; Garrett, 2007). Je argumentováno, že tzv. lingvistická socializace vzrůstá se znalostí a plynulostí jazyka. Zároveň je podotknuto, že prosociální chování se v adolescenci odvíjí od sociálních zkušeností a přijemce (Crone & Achterberg, 2022), což mohlo ovlivnit současné výsledky.

4.3. Výhody a limity studie

V kapitole Diskuse jsou také zvažovány výhody a limity studie. Mezi hlavní výhody patří, že současná studie představuje jednu z prvních, ve které byla využita 3D simulace projektovaná skrze holografický displej, takže se měřil reakční čas participantů v reálném čase. Gathercole (2013) potvrdila, že měření reakčního času může být objektivnějším a komplexnějším měřítkem pro vyhodnocení výkonnosti spojené s jazykem. Kombinace dotazníkového šetření společně s měřením reakčního času tedy

umožnila získat objektivnější data.

Zároveň je nutné uvést limitace studie. Mimo jiné nebyla rozsáhle kontrolovaná kultura participantů, která je spojená s prosociálním chováním (Feyfina & Henry, 2015). Rodiče/zákonní zástupci byli pouze dotazováni na místo narození dítěte, místa pobytu, včetně informace, zda dítě pobývalo v zahraničí, a na jazyky, kterým bylo vystaveno. Vzhledem k tomu, že sběr dat byl proveden ve školách, které participanti navštěvovali, tak tímto byla do určité míry snížena standardizovatelnost podmínek napříč testováním. Limity studie mohly mít vliv na výsledky.

4.4. Implikace pro budoucí výzkum

Současné výsledky přispívají k dosavadním poznatkům o bilingvistu, které vyžadují neustálé prohlubování a upřesňování. Téma vlivu bilingvistu na sociální kognici, konkrétně prosociální chování, je poměrně nové a je k dispozici pouze malý počet obdobně zaměřených studií, a to pouze u výzkumného vzorku dětí a dospělých. Budoucí výzkumy by mohly brát více v potaz prostředí, ve kterém participanti vyrůstají, a udělat mezinárodní srovnání napříč participanty.

5. Závěr

V tomto autoreferátu byla představena disertační práce, která nese název „Vliv bilingvistu na prosociální chování žáků 2. stupně ZŠ“. Jejím cílem bylo zjistit, zda má akvizice dvou a více jazyků vliv na sociální kognici dospívajících ve věku 11 až 15 let, a to konkrétně na jejich prosociální tendence.

Prezentovaná studie podpořila psychologickou teorii týkající se možné bilingvní výhody u bilingvních jedinců, konkrétně u bilingvních adolescentů. V současném výzkumném designu bylo možné porovnat výsledky z dotazníkových šetření a 3D simulace, díky které bylo možné získat přesnější data vypovídající o zkoumaném jevu. Výsledky kladou důraz na využití kombinace metod v budoucích výzkumech hodnotících jevy v oblasti sociální kognice. Vzhledem k rostoucí globalizované a multikulturní společnosti, rozvíjející se také v České republice, výsledky ze současného projektu budou jistě přínosné pro školství, vzdělávání a výchovu v České republice, konkrétně pro zpracovávání na důkazech založených metodických příruček pro pedagogy, kteří pracují s mezinárodními žáky.

6. Seznam použité literatury (výběr)

- Awan, S., Esteve, M., & van Witteloostuijn, A. (2020). Talking the talk, but not walking the walk: A comparison of self-reported and observed prosocial behaviour. *Public Administration*, 98(4), 995-1010.
- Bialystok, E. (2008). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Language and Cognition*, 12, 3–11.
- Bialystok, E. (2017). The bilingual adaptation: How minds accommodate experience. *Psychological Bulletin*, 143(3), 233. DOI: <https://doi.org/10.1037/bul0000099>
- Bialystok, E., Barac, R., Blaye, A., & Poulin-Dubois, D. (2010). Word mapping and executive functioning in young monolingual and bilingual children. *Journal of cognition and development*, 11(4), 485-508.
- Bialystok, E., Craik, F. I., & Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences*, 16(4), 240–250.
- Bialystok, E., Craik, F. I., Green, D. W., & Gollan, T. H. (2009). Bilingual minds. *Psychological science in the public interest*, 10(3), 89-129.
- Carlson, S. M., & Meltzoff, A. N. (2008). Bilingual experience and executive functioning in young children. *Developmental science*, 11(2), 282-298.
- Cattani, A., Abbot-Smith, K., Farag, R., Krott, A., Arreckx, F., Dennis, I., & Floccia, C. (2014). How much exposure to English is necessary for a bilingual toddler to perform like a monolingual peer in language tests?. *International journal of language & communication disorders*, 49(6), 649-671.
- Crone, E. A., & Achterberg, M. (2022). Prosocial development in adolescence. *Current Opinion in Psychology*, 44, 220-225.
- Duff, P. A. (2011). Second language socialization. *The handbook of language socialization*, 564-586.
- Dunn, L. M., Dunn, L. M., Whetton, C., & Burley, J. (1997). British picture vocabulary scale Windsor. UK: NFER-Nelson.
- Fan, S. P., Liberman, Z., Keysar, B., & Kinzler, K. D. (2015). The exposure advantage: Early exposure to a multilingual environment promotes effective communication. *Psychological science*, 26(7), 1090-1097.
- Feygina, I., & Henry, P. J. (2015). Culture and prosocial behavior. *The Oxford handbook of prosocial behavior*, 188-208.

- Garrett, P. B. (2007). Language socialization and the (re) production of bilingual subjectivities. In *Bilingualism: A social approach* (pp. 233-256). London: Palgrave Macmillan UK.
- Gathercole, V. C. M. (Ed.). (2013). *Issues in the Assessment of Bilinguals*. Multilingual Matters.
- Gillath, O., McCall, C., Shaver, P. R., & Blascovich, J. (2008). What can virtual reality teach us about prosocial tendencies in real and virtual environments?. *Media Psychology, 11*(2), 259-282.
- Greenberg, A., Bellana, B., & Bialystok, E. (2013). Perspective-taking ability in bilingual children: Extending advantages in executive control to spatial reasoning. *Cognitive development, 28*(1), 41-50.
- Grosjean, F. (2013). Bilingualism: A short introduction. *The psycholinguistics of bilingualism, 2*(5).
- Gueguen, N., & De Gail, M. A. (2003). The effect of smiling on helping behavior: Smiling and good Samaritan behavior. *Communication reports, 16*(2), 133-140.
- House, B. R., Kanngiesser, P., Barrett, H. C., Broesch, T., Cebicoglu, S., Crittenden, A. N., ... & Silk, J. B. (2020). Universal norm psychology leads to societal diversity in prosocial behaviour and development. *Nature Human Behaviour, 4*(1), 36-44.
- MacSwan, J. (2017). A multilingual perspective on translanguaging. *American educational research journal, 54*(1), 167-201.
- Moberg, L. (2019). Pilot study of Empathy in Bilingual Adults. *Theses/Capstones/Creative*
- Paap, K. R., & Greenberg, Z. I. (2013). There is no coherent evidence for a bilingual advantage in executive processing. *Cognitive Psychology 66*, 232-258.
- Pan, Y., Liu, J., Li, X., & Wang, Y. (2015). A review of dynamic holographic three-dimensional display: algorithms, devices, and systems. *IEEE Transactions on Industrial Informatics, 12*(4), 1599-1610.
- Park, M., O'Toole, A., & Katsiaficas, C. (2017). *Dual language learners: A national demographic profile*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Sydnor, V. J., Larsen, B., Seidlitz, J., Adebimpe, A., Alexander-Bloch, A. F., Bassett, D. S., ... & Satterthwaite, T. D. (2023). Intrinsic activity development unfolds

along a sensorimotor–association cortical axis in youth. *Nature neuroscience*, 26(4), 638-649.

Volterra, V., & Taeschner, T. (1978). The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of child language*, 5(2), 311-326.

Yang, S., Yang, H., & Lust, B. (2011). Early childhood bilingualism leads to advances in executive attention: Dissociating culture and language. *Bilingualism: Language and Cognition*, 14(3), 412-422.

7. Přehled publikační a odborné činnosti

7.1. Publikační činnosti:

- Aliev, A. A., Tomaskova, H., Winkler, P., Yon, Y., Kagstrom, A., Guerrero, Z., ... & Maurer, J. (2023). Methods and tools to assess implementation of mental health policies and plans: A systematic review. *Cambridge Prisms: Global Mental Health, 10*, e12.
- Krupčík, O., Kondrátová, L., Kuklová, M., Říčan, P., Tomášková, H., Matoušek, S., & Kučera, M. (2022). Včasná intervence u osob se závažným duševním onemocněním.
- Kucera, M., Tomaskova, H., Stodola, M., & Kagstrom, A. (2023). A systematic review of mental health literacy measures for children and adolescents. *Adolescent Research Review, 8*(3), 339-358.
- Tomaskova, H., Kondrátová, L., Winkler, P., & Addington, D. (2023). Development and implementation of fidelity assessment in first episode psychosis services in Czechia: A pilot study. *Early Intervention in Psychiatry, 17*(6), 573-580.
- Tomášková, H. (2022). Akvizice druhého jazyka v útlém věku: mají bilingvní děti bilingvní výhodu oproti svým monolingvním vrstevníkům? *Školní poradenství v praxi, 9*(5), 16-20.

7.2. Aktivní účast na konferencích:

XIV. sjezd psychiatrické společnosti ČLS JEP (Mikulov, 2022)

- Přehled dostupných nástrojů pro monitorování a hodnocení duševní gramotnosti dětí

Konference sociální psychiatrie (Plzeň, 2021)

- Měření fidelity služeb v oblasti psychiatrické péče a její význam pro poskytování služeb – příklad včasné intervence
- Poster: Duševní zdraví a well-being adolescentů během pandemie Covid-19

7.3. Pedagogické činnosti/přednášky:

- *Ovlivní vaše miminko to, když budete na něj mluvit více jazyky?* (Psychologický ústav, AV ČR, 2024)
- *Prevence a podpora duševního zdraví na školách: jak mohou pedagogové podpořit duševní zdraví a stresovou odolnost žáků?* (Katedra psychologie, FF UK, 2024)

- *Introduction to Cyberpsychology* (Katedra psychologie, FF UK, 2021-2023)